

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים י"ט-כ'

פרק י"ט-כ', ו

בפרקנו מופיעה אחת מנבואות הפורענות הקשות בספר. הנבואה מתארת את אכזריותה של עבודת האלילים בגיא בן-הינום שכללה הקרבת ילדים לבעל, ואת העונש החמור שיבוא בעקבותיה. בדומה למעשים הסמליים שבנבואת האזור בפרק י"ג ובנבואת בית היוצר בפרק י"ח, פרקנו פותח בפעולה סמלית - לקיחת בקבוק חרס. בתחילה ירמיהו מצווה להינבא אל זקני העם וזקני הכהנים, ולאחר מכן הוא חוזר על הנבואה באזני כל העם בחצר המקדש. פשחור בן אמר, כהן בבית המקדש ונביא שקר, מגיב בתקיפות על נבואת ירמיהו, מכה וכולא אותו. עם יציאתו מהכלא מתנבא ירמיהו נבואת פורענות קשה על פשחור עצמו.

1 'הלוך וקניית בקבוק יוצר חרש' (א)

(א) מה מסמל הבקבוק בנבואתנו? עיינו בפסוקים ז ו-יא והתייחסו לשמו ולתכונותיו.

(ב) נבואת הבקבוק מזכירה את נבואת בית היוצר שבפרק הקודם. גם בה משמש כלי היוצר משל לגורלו של העם. עמדו על ההבדל בין המשל והנמשל של כלי היוצר בנבואתנו ובנבואת בית היוצר. מהי לדעתכם משמעותו של הבדל זה?

2 'הנני מביא נְעָה על המקום הַזֶּה אֲשֶׁר כָּל שְׁמֵעָה תִּצְלַנָּה אֲזַנֵּי' (ג) ביטוי חריף זה מופיע בעוד שתי נבואות פורענות במקרא - בנבואה על עלי וביתו ועל משכן שילה בשמ"א ג', יא, ובנבואה על חורבן ממלכת יהודה במל"ב כ"א, יב. מה משמעות הזיקה שנוצרת בין הנבואות הללו? ראו את דברי הנביא בנבואת היכל ה', לעיל ז', יב-טו. מה הטיעון המרכזי שם, ומה הוא תורם להבנת הנבואה בפרק י"ט?

3 בפסוקים ו, ז, ט ו-יא מופיעים תיאורי פורענות קשים מאוד. עמדו על הזיקה בין החטא החמור המתואר בפסוקים ד-ה לבין הפורענות שתבוא בעקבותיו.

פרק כ', ז-יח

בעוד הפרק הקודם תיאר את מעשיו ודבריו של ירמיהו, כאן אנו שומעים על חוויותיו הנפשיות הקשות. ירמיהו מבטא באופן חריף ביותר את השניות ביחסו לנבואה הכפויה עליו ובווערת בעצמותיו ולסבל הגדול שהיא מסבה לו. החלק הראשון מסתיים בתחושת הקלה והודאה לה' (ז-יג), אולם בחלקה השני של הנבואה ירמיהו מצטער על עצם קיומו ומקלל את יום לידתו (יד-יח).

4 עיינו בפסוקים ועמדו על יחסו המורכב והאמביוולנטי של הנביא לה' - דברי תלונה (ז) ודברי שבח והודאה (יג). שימו לב ללשון החריפה בה משתמש הנביא בפסוקים ז-ח, וכן ליחס השונה בין תיאור עוצמת ה' בפסוק ז לתיאור בפסוק יא. חשבו גם על משמעות החזרה על ביטויי הלעג והקלס בפסוקים ז-ח ובפסוקים יא-יב.

5 'וְהָיָה בְּלִבִּי כְּאֵשׁ בְּעֶרְתַּי עֶצֶר בְּעֶצְמֹתַי' (ט) - זהו אחד הביטויים החזקים והבולטים של חווית ההתנבאות, המתאר את הנבואה כגורל הנביא שאין לו מנוס ממנו.

רד"ק: 'היה דבר ה' בלבי כאש בווערת שאשתדל בכל כחי להוציאם. וכן כמו אם היה אש עצור בעצמותי שאשתדל להוציאן בכל כחי - כן דבר ה'. נלאתי לכלל - נלאתי לכלכלו ולא אוכל לסבול בקרבי כמו אם היה אש. ואני על כרחי מוציאן בשפתי ואומר להם'.
התוכלו להציע משמעות נוספת לדימוי זה?

6 'אָרוּר הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵלְדָתִי בָּר' - בפסוקים יד-יח מבטא ירמיהו את כאבו הקיומי ומיצר על יציאתו מרחם אימו לאוויר העולם. השוו את דבריו בפסוקים יז-יח לדברי ה' בפתיחת נבואת ההקדשה (א,ה), המייחדים את ירמיהו כנביא שהוקדש מרחם. חשבו - מה משמעות אמירה זו בנבואת ההקדשה, לאור דבריו הקשים של ירמיהו בפרקנו?

הרחבה

עם אלי הנפח

בשירו המופלא 'עם אלי הנפח' מתאר אורי צבי גרינברג את המשורר - במקרה זה הוא עצמו - כמעין נביא, ששירתו-בשורתו כפויה עליו מאת אלוקים, כמעין גורל טראגי המסב לו סבל תמידי. אצ"ג מתבסס על הדימוי המיוחד של חוויית ההתנבאות שמתאר ירמיהו בפרקנו: 'וְהָיָה בְּלִבִּי כְּאֵשׁ בְּעֶרְתַּי עֶצֶר בְּעֶצְמֹתַי וְנִלְאַתִּי כְּלִכְלָל וְלֹא אוֹכְלִי'. הדימוי הנוסף המופיע בשיר, הדימוי של אלוקים כיוצר המשורר כחומר בידיו, לקוח מנבואת ירמיהו בפרק י"ח - 'כחומר ביד היוצר'.

עם אלי הנפח/ אורי צבי גרינברג

כפרקי נבואה בווערים ימותי בכל הגלויים

וגופי ביניהם כגוש המתכת להיתוך.

ועלי עומד אלי הנפח ומכה בגבורה:

כל פצע, שחתך הזמן בי, פותח לו חתוך

ופולט בגצי רגעים האש העצורה.

זהו גורלי-משפטי עד ערב בדרך.

ובשובי להטיל את גושי המכה על ערש,

פי - פצע פתוח

ועירם אדבר עם אלי: עבדת בפרך.

עתה בא לילה; תן - שנינו ננוח.

מתן ואתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perak.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לירמיהו פרקים י"ט-כ'

- פרק י"ט** (ו) **וְלֹא יִקְרָא לְמָקוֹם הַזֶּה עוֹד הַתִּפְתָּה וְגַיַּא בֶּן הַנֶּחֱמָה: גֵּיַא בֶּן הַנֶּחֱמָה** הוא הגיא שנמצא ממערב לעיר העתיקה, ובו היה אתר פולחני שכונה 'תופת', שבו נהגו לשרוף את הילדים באש לאלילים. מידה כנגד מידה, יהפוך אזור זה למקום קבורה המוני של אנשי יהודה וירושלים.
- (ז) **וּבִקְרֵי אֶת עֵצַת יְהוָה וִירוּשָׁלַם בְּמָקוֹם הַזֶּה:** 'ארוקן' ואבטל את תכניותיהם, לשון נופל על לשון בקבוק.
- פרק כ'** (ד) **הֲנִי נִתְּנָה לְמַגוּר לְךָ וְלְכָל אֶהְיֶינָה:** פשחור היה נביא שקר שניבא טובות לאנשי ירושלים, אולם בעתיד יהפוך למקור פחד למי שסביבו מחמת הצרות הרבות שיפקדו אותו.
- (ח) **כִּי מִדִּי אֲדַבְרֶה אֲזַעַק חֲמָס וְשֹׁד אֶקְרָא:** בכל פעם שהנביא רוצה לדבר יוצאות מפיו קריאות שבר וצער.
- (י) **כִּי שָׁמַעְתִּי דְבַר רַבִּים מְגוּר מִסְבִּיב הֲגִידוּ וְנִגְיְדוּ:** בכל מקום שומע ירמיהו את הסובבים אותו מוציאים את דיבתו ורוצים לטפול עליו האשמות שווא.
- כָּל אֲנוּשׁ שְׁלוּמֵי שְׁמֵרֵי צַלְעֵי אוֹלֵי יַפְתָּה וְנוֹכְלָה לוֹ וְנִקְחָה נִקְמַתְנוּ מִמֶּנּוּ:** גם האנשים הקרובים אל ירמיהו רוצים במפלתו, ומביעים משאלה שהוא ייפול בפח וכך יגברו עליו.
- (יא) **וְהָ אוֹתִי כְּגִבּוֹר עָרִיץ עַל בֶּן רִדְפֵי יִכְשְׁלוּ וְלֹא יִכְלוּ:** ירמיהו מביע בטחונו בה' שיסייע לו ויגן עליו כאיש מלחמה חזק.
- (יז) **וְתֵהִי לִי אִמִּי קְבֵרֵי וְרַחֲמֵה הַרְתָּ עוֹלָם:** ירמיהו הסובל והמיואש מחייו מיצר על כך שנולד ושלא מת ברחם אימו. הריון נצחי - ללא לידה.